

**Η ΑΓΩΓΗ ΕΚ ΤΩΝ ΣΥΖΥΓΙΚΩΝ ΑΠΟΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ¹
ΚΑΙ
Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΞΙΩΣΕΩΣ ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΚΤΗΜΑΤΩΝ
(Μία γενική προσέγγιση στο θεσμό)**

A. Ουσιαστικό δίκαιο.

1. Τα άρθρα 1400 έως και 1402⁽²⁾ του Ελληνικού Αστικού Κώδικα³, αναφέρονται στην περίπτωση, κατά την οποία ο γάμος έχει λυθεί ή ακυρωθεί ή υπάρχει διάσταση των συζύγων άνω των τριών ετών και ο ένας εκ των συζύγων, στον χρόνο λύσης ή ακύρωσης αυτού ή της συμπληρώσεως τριετίας από την έναρξη της διάστασης, εμφανίζεται να έχει αποκτήσει - κατά την διάρκεια του εγγάμου βίου - περιουσία⁴, την οποία δεν είχε στον χρόνο συνάψεως του γάμου⁵. (Την περιουσία αυτήν ο Α.Κ. ονομάζει «συζυγικά αποκτήματα»). Τότε, κατά το νόμο, ο άλλος σύζυγος

¹ Για μια πρώτη προσέγγιση του θεσμού των συζυγικών αποκτημάτων, βλ. **Κατρά**, Αγωγές αστικού Κώδικα και ενστάσεις, (έκδ. 2006) § 124 σελ. 844 επ.

² Οι διατάξεις αυτές εισάγουν αναγκαστικό δίκαιο, υπό την έννοια ότι παραίτηση του δικαιούχου ή οποιαδήποτε συμφωνία αντίθετη προς αυτές εν όλω ή εν μέρει, εφόσον τελούνται πριν από την γέννηση της αξίωσης, απαγορεύονται και συνεπώς είναι άκυρες. Από την στιγμή όμως που γεννήθηκε η αξίωση, δεν υπάρχει η ανάγκη της προστασίας αυτής εκ της φύσεως των διατάξεων αυτών ως αναγκαστικού δικαίου και συνεπώς η παραίτηση του δικαιούχου από την εν λόγω αξίωσή του, θα είναι έγκυρη (Βλ. προχείρως, **Σταθόπουλο**, στον ΑΚ των Γεωργιάδη/Σταθόπουλου, Εισαγ. άρθρ. 1400-1402, περιθ. αριθ. 10 σελ. 294).

³ Στο εξής : Α.Κ.

⁴ Αυτή αποκαλείται «τελική περιουσία». Στην αύξηση της περιουσίας αυτής δεν συνυπολογίζονται ό,τι ο σύζυγος απέκτησε από δωρεά, κληρονομία, κληροδοσία ή με διάθεση των αποκτημάτων από αυτές τις αιτίες (άρθρο 1400 § 3 ΑΚ).

⁵ Αυτή αποκαλείται «αρχική περιουσία».

δικαιούται να υποστηρίξει ότι συνέβαλε και αυτός οικονομικώς στην απόκτηση των συζυγικών αποκτημάτων από τον πρώτο και να ζητήσει να του αποδοθεί το μέρος της αύξησης της περιουσίας του αυτής που επήλθε από την δική του συμβολή⁶. Αντιστοίχως, υπόχρεως προς απόδοση θα είναι ο πλουτήσας κατά την διάρκεια του γάμου σύζυγος ή οι κληρονόμοι αυτού.

2. Αρνητική προϋπόθεση για να γεννηθεί η αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα είναι οι σύζυγοι να μην έχουν επιλέξει το σύστημα της κοινοκτημοσύνης, διότι στην περίπτωση αυτή αποκλείεται η εφαρμογή των άρθρων 1400 έως και 1402 ΑΚ (άρθρο 1403 § 1 ΑΚ).

3. Η αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα :

(α) παραγράφεται μετά παρέλευση δύο ετών (2) από την λύση ή την ακύρωση του γάμου ή την συμπλήρωση της τριετίας από την έναρξη της διάστασης των συζύγων⁷,

(β) ισχύει και για τους γάμους που τελέσθηκαν πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 1329/1983⁸, δυνάμει του οποίου εισήχθη ο θεσμός των συζυγικών αποκτημάτων στο

⁶ Η αξίωση αυτή του δικαιούχου συζύγου είναι προσωποπαγής, υπό την έννοια ότι εάν αυτός αποβιώσει πριν από την γέννηση της αξίωσης, (δηλαδή πριν από την λύση ή την ακύρωση του γάμου ή από την πάροδο τριετίας αφότου οι σύζυγοι διαβιούν εν διαστάσει), τότε οι κληρονόμοι του δεν δικαιούνται να ζητήσουν αυτοί την απόδοση του συζυγικού αποκτήματος (άρθρο 1401 εδάφ. α' του ΑΚ). Εξάλλου, στην περίπτωση κατά την οποία το δικαίωμα αυτό του ενός συζύγου είχε γεννηθεί πριν αυτός να πεθάνει, τότε το εν λόγω δικαίωμα σβήνει με τον θάνατό του, διότι κατά νόμο δεν κληρονομείται. Εξάλλου, ο νόμος δεν επιτρέπει στον δικαιούχο να εκχωρήσει (δηλαδή να μεταβιβάσει – βλ. τα άρθρα 455 επ. του ΑΚ) σε τρίτον την εν λόγω αξίωσή του, τυχόν δε εκχώρηση αυτής θα είναι άκυρη κατά το άρθρο 174 ΑΚ, ως αντικειμένη ευθέως σε απαγορευτική διάταξη νόμου. Τέλος, το ανεκχώρητο και το ακληρονόμητο της αξίωσης του δικαιούχου συζύγου, προς συμμετοχή του στα συζυγικά αποκτήματα του άλλου δεν ισχύουν, όταν η αξίωση αυτή – πριν από τον θάνατο του δικαιούχου - έχει αναγνωρισθεί συμβατικώς ή έχει επιδοθεί στον υπόχρεο σύζυγο η σχετική αγωγή αποκτημάτων, από μέρους του δικαιούχου (άρθρο 1401 εδάφ. β' ΑΚ) (**Σταθόπουλος**, ανωτ., Εισαγ. άρθρ. 1400-1402 περιθ. αριθ. 6 έως και 9 σελ. 292-294).

⁷ **Σταθόπουλος**, ανωτ., περιθ. αριθ. 40 σελ. 307.

⁸ Δηλαδή μέχρι και στις 18 Φεβρουαρίου 1983.

ελληνικό ιδιωτικό δίκαιο⁹, εφόσον οι γάμοι δεν έχουν λυθεί ή ακυρωθεί μέχρι και στον ανωτέρω χρόνο¹⁰ και

(γ) αφορά και περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν και πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 1329/1987, εφόσον ο γάμος δεν είχε λυθεί ή ακυρωθεί μέχρι την τελευταία αυτήν ημεροχρονολογία¹¹.

4. Το μέτρο της συμβολής του ενός συζύγου στην απόκτηση των συζυγικών αποκτημάτων από τον άλλο, δηλαδή η έκταση της συμβολής αυτής, εξαρτάται από τις συγκεκριμένες συνθήκες, τις οποίες θα κληθεί να αποδείξει ο δικαιούχος σύζυγος, ως ενάγων.

Με μία σημαντική παράμετρο, την οποία θέτει ο ίδιος ο νόμος στο άρθρο 1400 § 1 εδάφ. γ' ΑΚ : καθιερώνεται νόμιμο (μαχητό) τεκμήριο υπέρ του δικαιούχου συζύγου, σύμφωνα με το οποίο, η συμβολή του τελευταίου στην αύξηση της περιουσίας του υποχρέου συζύγου, τεκμαίρεται ότι ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης, εκτός εάν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη ή καμμία συμβολή. Πράγμα που σημαίνει ότι, μέχρι το ποσοστό του ενός τρίτου, αντικειμενικό βάρος αποδείξεως (αρνητικώς : ότι δηλαδή ο δικαιούχος σύζυγος δεν συνέβαλε καθόλου στην απόκτηση της περιουσίας ή ότι αυτός συνέβαλε κατά μικρότερο του ενός τρίτου ποσοστό), έχει ο εναγόμενος υπόχρεος σύζυγος¹².

Αντιστοίχως, ο ενάγων δικαιούχος έχει το αντικειμενικό βάρος να αποδείξει τον (τυχόν) ισχυρισμό του ότι συνέβαλε στην αύξηση της περιουσίας του υποχρέου κατά ποσοστό ανώτερο του ενός τρίτου. Εξάλλου, η αύξηση της περιουσίας του υποχρέου συζύγου δεν καλύπτεται από κανένα νόμιμο τεκμήριο υπέρ του δικαιούχου συζύγου και συνεπώς πρέπει να αποδειχθεί από τον ενάγοντα σύζυγο¹³.

⁹ Άρθρο 54 § 1 ν. 1329/1983.

¹⁰ ΑΠ 1622/1999 ΕΛΔ 41,362.

¹¹ Άρθρο 12 § 1 και 2 ν. 1649/1986.

¹² ΑΠ 661-2/2005 ΕΛΔ 47, 1007.

¹³ Σταθόπουλος, ανωτ, περιθ. αριθ. 36 σελ. 305.

5. Η αξίωση του δικαιούχου συζύγου είναι αφενός ενοχική (δηλαδή δεν έχει εμπράγματο χαρακτήρα) και αφετέρου είτε (προεχόντως) χρηματική είτε προς απόδοση αυτοουσίως του πλουτισμού.

5.1. Η νομική φύση της αξίωσης αυτής ως ενοχικής, σημαίνει ότι ο δικαιούχος σύζυγος, εάν επιλέξει να την ασκήσει αυτοουσίως, τότε – εάν ευδοκιμήσει ουσιαστικώς η αγωγή του – δεν θα καθίσταται αυτοδικαίως είτε συγκύριος εξ αδιαιρέτου στο απόκτημα (κατά το ποσοστό της συμμετοχής του σε αυτό) είτε αποκλειστικός κύριος αυτού (εάν αποδείξει ότι αποκτήθηκε αποκλειστικώς με τη δική του συμβολή). Απαιτείται τότε να ζητήσει την καταδίκη του εναγομένου σε καταδίκη της οικείας βούλησής του, όταν η απόφαση τελεσιδικήσει, σύμφωνα με το άρθρο 949 ΚΠολΔικ και στην συνέχεια η άσκηση της οικείας διεκδικητικής αγωγής¹⁴.

5.2. Η χρηματική φύση της αξίωσης σημαίνει πως θα ζητηθεί από τον υπόχρεο σύζυγο η χρηματική αξία του αποκτήματος.

6. Εάν το απόκτημα αντικατασταθεί (λ.χ. λόγω πωλήσεώς του) με άλλο περιουσιακό στοιχείο (: το αντάλλαγμα), τότε θα ληφθεί υπόψιν το αντάλλαγμα αυτό.

7. Ως αύξηση της περιουσίας του υποχρέου συζύγου νοείται όχι η κτήση συγκεκριμένου περιουσιακού αγαθού, παρά η διαφορά που διαπιστώνεται στην περιουσία του εν λόγω συζύγου σε δύο διαφορετικά χρονικά σημεία¹⁵. Ειδικότερα : Η τυχόν περιουσιακή ωφέλεια του καθενός συζύγου, αφότου τελέσθηκε ο μεταξύ τους γάμος, θα συναχθεί μετά από σύγκριση της περιουσιακής του κατάστασης σε δύο χρονικά σημεία : αφενός του χρόνου τελέσεως του γάμου (αρχική περιουσία) κι αφετέρου του χρόνου γέννησης της αξίωσης (τελική περιουσία). Η διαφορά μεταξύ των περιουσιών αυτών (εάν βεβαίως υπάρχει και είναι θετική) αποτελεί το αντικείμενο της αξίωσης του δικαιούχου συζύγου, εφόσον βεβαίως έχει συμβάλει στην αύξηση αυτή¹⁶. Οι ενδιάμεσες αυξομειώσεις της περιουσίας είναι νομικώς αδιάφορες.

¹⁴ Κυρ. Γεωργίου, Ασφαλιστικά μέτρα, τ. II (έκδ. 2001), υπό το άρθρο 692 σελ. 114.

¹⁵ ΑΠ 661-2/2005, ανωτ.

¹⁶ ΑΠ 661-2/2005 ΕΛΔ 47, 1007.

8. Κρίσιμος χρόνος για τον υπολογισμό της τελικής περιουσίας, σε περίπτωση κατά την οποία ο γάμος λύθηκε ή ακυρώθηκε δικαστική απόφαση, θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο η απόφαση αυτή κατέστη αμετάκλητη¹⁷, εκτός εάν υπήρξε ενωρίτερα συμπλήρωση τριετούς διαστάσεως των συζύγων, οπότε κρίσιμος (για τον υπολογισμό της τελικής περιουσίας) είναι ο χρόνος κατά τον οποίο συμπληρώθηκε η εν λόγω διάσταση¹⁸. Στην περίπτωση όμως της τριετούς διαστάσεως των διαδίκων συζύγων, ο χρόνος αυτός είναι εκείνος της εγέρσεως (πρώτης επ' ακροατηρίου συζητήσεως) της αγωγής εκ των συζυγικών αποκτημάτων¹⁹.

9. Η ανάγκη σύγκρισης της αγοραίας αξίας περιουσιακών στοιχείων του υποχρέου συζύγου σε δύο χρονικά σημεία (και μάλιστα συνήθως με μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους), προκειμένου να ευρεθεί το μέγεθος της περιουσιακής αύξησης του εν λόγω συζύγου, (εάν βέβαια υπάρχει), δημιουργεί πρόβλημα αποτίμησης της περιουσίας αυτής, δεδομένου του ότι οι συνθήκες της αγοράς, που προσδιορίζουν την τιμή ενός αγαθού, είναι - στα ανωτέρω δύο κρίσιμα χρονικά σημεία - κατά κανόνα διαφορετικές. Ένας από τους τρόπους για να λυθεί το πρόβλημα αυτό, προκειμένου να υπολογισθεί η πραγματική περιουσία του υποχρέου, είναι να αναχθούν όλες οι αποτιμήσεις *κατά μία γνώμη* στον εκάστοτε ισχύοντα χρόνο γεννήσεως της αξιώσεως του δικαιούχου συζύγου (δηλαδή και η αρχική περιουσία του υποχρέου να εκτιμηθεί σε τιμές του χρόνου αυτού) και στην συνέχεια να ευρεθεί εάν και σε ποια έκταση η τυχόν πραγματική αύξηση οφείλεται ή όχι στην συμβολή του δικαιούχου συζύγου²⁰. *Κατ' άλλη γνώμη*, η αναγωγή σε χρηματική αξία της αποδοτέας περιουσιακής αυξήσεως πρέπει να γίνεται στον χρόνο ασκήσεως της αγωγής²¹.

10. Η αξίωση του δικαιούχου συζύγου, προκειμένου να προστατευθεί από τυχόν αφερεγγυότητα του υποχρέου, εξασφαλίζεται με τη ρύθμιση του άρθρου 1402 ΑΚ σε συνδ. με το άρθρο 1262 αριθ. 4 του ίδιου Κώδικα. Δηλαδή, ο νόμος προβλέπει την

¹⁷ ΑΠ 661-2/2005, ανωτ.

¹⁸ ΑΠ 602/2005 ΕΛΔ 47, 1005.

¹⁹ ΑΠ 1653/2003 ΕΛΔ 46,1662.

²⁰ **Σταθόπουλος**, ανωτ., περιθ. αριθ. 19 σελ. 299 και περιθ. αριθ. 38 σελ. 306.

²¹ ΑΠ 477/2005 ΕΛΔ 46,1412.

δυνατότητα του ενάγοντος συζύγου να ζητήσει από τον άλλο σύζυγο ή τους κληρονόμους του την παροχή ασφάλειας. Ειδικότερα, ο δικαιούχος σύζυγος (α) έχει εκ του νόμου δικαίωμα (τίτλο) για να εγγράψει υποθήκη σε ακίνητο του υποχρέου ακόμα και πριν από την γέννηση της αξίωσής του²² και (β) έχει αυτοτελή ενοχική αξίωση για παροχή πρόσθετης ασφάλειας, εφόσον όμως έχει ασκηθεί από οποιονδήποτε σύζυγο αγωγή διαζυγίου ή ακύρωσης του γάμου ή έχει ασκηθεί από τον δικαιούχο σύζυγο η αγωγή αποκτημάτων. Πάντοτε, απαιτείται να υπάρχει βάσιμος φόβος ότι κινδυνεύει η αξίωσή του εξαιτίας της συμπεριφοράς του υποχρέου συζύγου των κληρονόμων του. Η ασφάλεια που μπορεί να ζητηθεί συνίσταται είτε στο να εγγραφεί υποθήκη (επί ακινήτου του υποχρέου) είτε στο να συσταθεί ενέχυρο (επί κινητού, αξιογράφου, απαιτήσεως του υποχρέου) ή να του παρασχεθεί εγγύηση οιασδήποτε μορφής από τον τελευταίο (λ.χ. εγγυοδοσία). Εάν οι σύζυγοι δεν συμφωνούν ως προς το είδος της ασφάλειας αυτής, τότε την καθορίζει το δικαστήριο.

11. Ο δικαιούχος σύζυγος δικαιούται να ζητήσει να ασφαλισθεί η αξίωσή του και με την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, εφόσον βεβαίως συντρέχουν οι προς τούτο προϋποθέσεις των άρθρων 682 επ. του ΚώδΠολΔικ²³.

Β. Δικονομικό δίκαιο.

1. Η αγωγή συζυγικών αποκτημάτων εκδικάζεται *κατά μία γνώμη* με την ειδική διαδικασία των γαμικών διαφορών, εφόσον ο γάμος εξακολουθεί να υφίσταται²⁴ διαφορετικά, εκδικάζεται κατά τους κανόνες της τακτικής διαδικασίας²⁴. *Κατ' άλλη γνώμη*, (που εμφανίζεται ως επικρατέστερη στους θεωρητικούς και τη νομολογία) η αγωγή αυτή δεν υπάγεται στη ρύθμιση του άρθρου 592 § 1 περίπτ. δ' ΚώδΠολΔικ και

²² **Σταθόπουλος**, ανωτ., περιθ. αριθ. 42 σελ. 308.

²³ Βλ. εκτενώς, **Κυρ. Γεωργίου**, (i) «Οι αξιώσεις εκ των άρθρων 1400 και 1402 ΑΚ και η προσωρινή δικαστική προστασία τους», Ασφαλιστικά μέτρα τ. Ι (έκδ. 2001) σελ. 419 επ. και στο νομικό περιοδικό Ελληνική Δικαιοσύνη (ΕΛΔ) 33/έτους 1992, σελ. 1397 επ. και (ii) «Προβλήματα στην προσωρινή δικαστική προστασία των αξιώσεων συμμετοχής στα συζυγικά αποκτήματα», Ασφαλιστικά μέτρα τ. ΙΙ (έκδ. 2001) σελ. 545 επ. και στο νομικό περιοδικό Ελληνική Δικαιοσύνη (ΕΛΔ) 37/έτους 1996, σελ. 275 επ. **Σταθόπουλο**, ανωτ., περιθ. αριθ. 45 και 46 σελ. 309-310.

²⁴ ΚώδΠολΔικ 592 § 1 περίπτ. δ'.

συνεπώς εκδικάζεται πάντοτε (δηλαδή είτε κατά την διάρκεια του γάμου είτε μετά τη λύση του) κατά την τακτική διαδικασία²⁵.

2. Το αρμόδιο καθ' ύλην δικαστήριο καθορίζεται από το ύψος της αγοραίας αξίας της αξιώσεως του δικαιούχου συζύγου²⁶, υπό τις διακρίσεις του άρθρου 14, σε συνδ. με το άρθρο 18 αριθ. 1 ΚώδΠολΔικ.

3. Το αρμόδιο κατά τόπο δικαστήριο και στην προκειμένη αγωγή καθορίζεται είτε με βάση τον τόπο της γενικής νόμιμης δωσιδικίας (κατοικίας ή διαμονής) του εναγομένου συζύγου²⁷ είτε με βάση συγκεκριμένη ειδική νόμιμη δωσιδικία²⁸. Ειδικότερα, σε περίπτωση κατά την οποία ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στην Ελλάδα και το αντικείμενο της δίκης είναι περιουσιακό²⁹, τότε κατά τόπο αρμόδιο είναι και το δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου κείται το απόκτημα, ως δικαστήριο του τόπου στο οποίο ευρίσκεται το επίδικο αντικείμενο³⁰.

4. Με βάση την ανωτέρω παρατήρηση, στοιχειοθετείται και διεθνής δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων να εκδικάσουν υποθέσεις συζυγικών αποκτημάτων, όταν ο εναγόμενος σύζυγος δεν κατοικεί στην Ελλάδα³¹.

Πεύκη, 20 Οκτωβρίου 2006.

²⁵ Βλ. **Ποδηματά**, στον ΚΠολΔικ των Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα τ. II (έκδ. 2000) υπό το άρθρο 592 § 11 σελ. 1102-1103.

²⁶ ΚώδΠολΔικ 7, 8, 9 εδάφ. α' και 10.

²⁷ ΚώδΠολΔικ 22.

²⁸ Η ειδική νόμιμη δωσιδικία των γαμικών διαφορών, που εισάγει το άρθρο 39 ΚώδΠολΔικ, είναι ανεφάρμοστη εν προκειμένω, διότι η αγωγή εκ των συζυγικών αποκτημάτων δεν εισάγει γαμική διαφορά [**Νίκας**, στον ΚΠολΔικ των Κεραμέως/Κονδύλη/Νίκα τ. II (έκδ. 2000) υπό το άρθρο 39 § 2 σελ. 94. **Βαθρακοκοίλης**, ΕρμΑΚ, υπό το άρθρο 39 § 3 σελ. 271].

²⁹ Η δίκη εκ των συζυγικών αποκτημάτων έχει προδήλως περιουσιακό αντικείμενο (**Νίκας**, ανωτ.)

³⁰ ΚώδΠολΔικ 40 § 1.

³¹ ΚώδΠολΔικ 3 § 1 σε συνδ. με 40 § 1.